

นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย Citizen Reporter and the Use of Online Media in Mobilizing on Human Rights Issues in Thai Society

ธัญญา จันทร์ตรง*

รองศาสตราจารย์ ดร. กุลทิพย์ ศาสตร์ระจิว**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษากระบวนการการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข้อมูลข่าวสารและการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม คือ นักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ รวมจำนวน 40 คน กับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content and Textual Analysis) ข่าวออนไลน์ใน 5 เว็บไซต์ คือ www.prachatham.com, www.prachatai.com, www.oknation.net, www.citizenthaipbs.or.th และ www.tcijthai.com

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ประกอบด้วย การคัดเลือกประเด็นข่าว (News Selecting) การรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) การตรวจสอบและแก้ไข (News Checking and Editing) และการเผยแพร่รายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) ซึ่งเหมือนกับกระบวนการของนักข่าวอาชีพในปัจจุบันแต่มีความเป็นอิสระมากกว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนโดยใช้เว็บไซต์องค์กรสื่อที่เปิดพื้นที่ให้ บล็อกส่วนบุคคล และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ เป็นพื้นที่ในการรายงานข่าวและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นประเด็นสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม สิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ส่วนแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข้อมูลข่าวสารสำหรับสังคมไทยนั้น พบว่า ควรเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในบริบทสื่อใหม่ (Gatewatcher) เป็นพลเมือง ผู้เล่าเรื่องราว (Citizen Stories) สามารถทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลัก (Co-Operation) ทำให้การรายงานข้อมูลข่าวสารมีความสมบูรณ์มากขึ้น

คำสำคัญ

นักข่าวพลเมือง สื่อออนไลน์ สิทธิมนุษยชน

*นักศึกษาลัทธิศึกษานิเทศศาสตร์ระดับบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

E-mail: st_tanya@hotmail.com

**ผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)

Abstract

This research were to study citizen reporter's news reporting process, citizen reporter's online media platform usage in human rights mobilization and to explore ways to improve citizen journalist's role and participation in Thai society. The qualitative research methods were key informants in-depth interviews 4 group is citizen reporters, journalists, academic, and website editor included 40 and online news content analysis for 5 websites are www.prachatham.com, www.prachatai.com, www.oknation.net, www.citizenthaipbs.or.th, and www.tcijthai.com.

The results revealed that citizen reporter's news reporting process via online media similar journalist's news reporting process consisted of news selecting, news gathering and production, news checking and editing and distributed reporting. But citizen reporter more freedom than journalist. Citizen reported news and their opinions related to human rights mobilization via allowed websites, blog and social network. The human right aspects mostly found was community and cultural rights, civil rights and political rights. Citizen reporter's role in Thai society should serve as Gatewatcher, citizen stories that support and co-operation with mainstream media. To help news reporting more complete.

Keywords

Citizen Reporter, Online Media, Human Rights

บทนำ

ตามหลักการขององค์การอิสระด้านสิทธิมนุษยชน มองว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นกุญแจสำคัญสู่การพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิการสื่อสารจึงถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญกับการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย เป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ทุกคนในสังคมควรได้รับอย่างเสมอภาค (พรรษาสิริ กุหลาบ, 2550, 46) แต่ปัจจุบันเราจะเห็นว่าปัญหาการรื้อถอนสิทธิการสื่อสารทั้งในระดับบุคคล กลุ่มคน ชุมชน องค์กร ท้องถิ่น ก็ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นปัญหาอยู่ในสังคมโลก (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550, 128) แม้ว่าสังคมไทยจะส่งเสริมและขยายขอบเขตเรื่องสิทธิเสรีภาพการสื่อสารแก่ประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2550 (กระทรวงยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2551, 2) และหวังให้ “สื่อมวลชน” ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ช่วยส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและสร้างความเข้มแข็งให้กับพลเมืองในสังคมต่อไปก็ตาม แต่จากภาวะการแข่งขันของอุตสาหกรรมสื่อที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้องค์กรสื่อมีการปรับนโยบาย ทิศทางการดำเนินงานโดยมุ่งเน้นผลกำไรในเชิงธุรกิจมากขึ้น ดังนั้นการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้กับคนในสังคมจึงทำได้ไม่เต็มที่ เพราะต้องดำเนินงานภายใต้อำนาจรัฐ ทูน อาจกล่าวได้ว่าสิทธิเสรีภาพสื่อได้ถูกรื้อถอนไปจากภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกนั่นเอง

จากดัชนีชี้วัดสิทธิเสรีภาพสื่อ (Press Freedom Index) ที่องค์กรนักข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders) ได้จัดอันดับเสรีภาพของสื่อทั่วโลกในปี 2554 - 2555 พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 137 จาก 179 ประเทศ ดีกว่าปี 2553 ที่อยู่ในอันดับ 153 จาก 170 ประเทศ แต่เมื่อเปรียบเทียบอันดับทั่วโลก กลุ่มประเทศอาเซียนรวมถึงประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีเสรีภาพของสื่อค่อนข้างแย่ (Difficult Situation) โดยปัจจัยสำคัญมาจากบรรยากาศทางการเมืองที่ร้อนแรง ทำให้สื่อมักถูกข่มขู่คุกคาม กระบวนการตรวจสอบตนเอง (Self - Censorship) หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนนั่นเอง (วอยส์ทีวี, 2556)

ถึงแม้ว่าสื่อจะถูกวิพากษ์สิทธิเสรีภาพลง แต่การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารยุค 1.0 จนก้าวเข้าสู่ยุคเว็บ 2.0 ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง (Two - Way Communication) ช่วยเพิ่มศักยภาพให้ผู้รับสารสามารถผลิตเนื้อหาได้ด้วยตัวเอง (User Generated Content: UGC หรือ Consumer-Generated Media : CGM) ประกอบกับการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ยูทูบ (You Tube) วิกิพีเดีย (Wikipedia) ฯลฯ ได้กลายเป็นรูปแบบของช่องทางสื่อสาร (Platform) ที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม (Collaborative) ให้กับภาคพลเมืองมากยิ่งขึ้น (Blue Social Network: The Digital Engagement, 2554, 029-030) จนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporter) ที่เป็นกระแสความนิยมไปทั่วโลก

สำหรับ “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen Journalism) ในประเทศตะวันตกนั้น เริ่มจากการเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยของสื่อและสิทธิของพลเมืองในการสื่อสาร ทำให้เกิดสื่อเพื่อชุมชนพลเมืองที่มีบทบาทสำคัญในสังคมประชาธิปไตย โดยเริ่มจากการปฏิรูปสื่อระดับรากหญ้าและอาศัยกลุ่มองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) ตลอดจนเครือข่ายโลกนานาชาติเพื่อส่งเสริมและสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Gabriele, 2004, 1-2) โดยนักวิชาการสื่อและวารสารศาสตร์ทั่วโลกได้ให้นิยาม “วารสารศาสตร์พลเมือง” ไว้ว่าเป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติการของนักข่าวพลเมือง ซึ่งหมายถึงประชาชนทั่วไป ที่ไม่ใช่นักข่าวมืออาชีพ แต่สามารถใช้เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นประเด็นสำคัญสำหรับสาธารณชน โดยปราศจากการถูกควบคุมจากภาครัฐ เอกชนในการดำเนินงาน (พิงรอน รามสูต ธรรมะนันท์, 2547, 12) จากการติดตามความเคลื่อนไหวของนักข่าวพลเมืองในสังคมโลก พบว่าทั้งสื่อกระแสหลัก และสื่ออินเทอร์เน็ต ต่างเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรายงานเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น อาทิ การเปิดตัวของเว็บไซต์อินดี้มีเดีย (www.indymedia.org) ประเทศสหรัฐอเมริกา iReport ของสำนักข่าว CNN พร้อมจัดตั้งโครงการวารสารศาสตร์พลเมืองเป็นครั้งแรก รวมทั้งเว็บไซต์โอไมนิวส์ (www.ohmynews.com) ของประเทศเกาหลีใต้ ได้กลายเป็นพื้นที่ให้กับนักข่าวพลเมืองทั่วโลกอย่างเป็นทางการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้อ่านภายใต้คำขวัญที่ว่า “Every Citizen is A Reporter” (มานะ ตริรยาภิวัฒน์, 2552)

ส่วนประเทศไทย บล็อกเกอร์ (Blogger) ถือเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นนักข่าวพลเมือง คอยรายงานข้อมูล ข่าวสาร หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงประเด็นสาธารณะที่สื่อกระแสหลักไม่สามารถนำเสนอได้ อย่างเช่นในช่วงของการเกิดรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 บล็อกเกอร์สามารถทำหน้าที่แทนสื่อหลักซึ่งถูกปิดกั้นการสื่อสารในขณะนั้นได้ โดยจะคอยติดตามข้อมูล โพสต์รูปภาพ และให้ประชาชนทั่วไปได้แสดงความคิดเห็นผ่านไซเบอร์สเปซ (อิศราปริทัศน์, 2554, 8-10) และการเปิดตัวเว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) ในปี 2550 ภายใต้สโลแกนที่ว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” ทำให้ผู้อ่านได้ร่วมเป็นนักข่าวอาสา ทำหน้าที่เป็นสื่อพลเมืองของสังคม

เหมือนหนังสือพิมพ์ The Guardian ของอังกฤษ ที่ใช้หลัก Crowdsourcing ดึงความร่วมมือและภูมิปัญญาจากคนในชุมชนออนไลน์มาช่วยกันร่วมแก้ปัญหาได้ปัญหาหนึ่งในสังคม (มานะ ตริริยาภิวัฒน์, 2554, 132-133 ; อติศักดิ์ ลิมปรุ่งพัฒนกิจ, 2553, 42) จนทำให้ปัจจุบันเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีสมาชิกมากกว่า 80,000 คน และยังเป็นเว็บบล็อกนักข่าวพลเมืองชั้นนำของประเทศไทยที่คว้ารางวัล Asian Digital Media Awards ยอดเยี่ยมประจำภูมิภาคเอเชียในปี 2010 ในกลุ่ม Digital Content : User Generated Content หรือผู้ใช้เว็บเป็นผู้สร้างเนื้อหา จากสมาคมหนังสือพิมพ์และองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ระหว่างประเทศ (WAN-IFRA) ในงาน Digital Media Asia 2010 ที่ผ่านมา และล่าสุดในปี 2555 ชื่อเสียงของนักข่าวพลเมืองไทยในสื่อออนไลน์ก็โด่งดังไปทั่วโลก เมื่อวินมอเตอร์ไซค์รับจ้างอย่างบล็อกเกอร์วิชาชีพเสกผู้เผยแพร่ภาพเหตุการณ์ชาวอิหร่านก่อเหตุวางระเบิด ในซอยปรีดีพนมยงค์ 31 ผ่านโซเชียลมีเดียเป็นภาพแรก ทำให้สื่อกระแสหลักทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศต้องขอแบ่งปันข้อมูลเพื่อติดตามนำเสนอความจริงต่อไป (บุษราคม ศิลปะลาวัลย์, 2555, 3)

จะเห็นว่าสื่อออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่สื่อสาร และสามารถพัฒนาเป็นสื่อภาคพลเมืองที่มีบทบาทสำคัญและมีพลังในการขับเคลื่อนเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมควบคู่กับสื่อกระแสหลักได้มากขึ้น จากการใช้เพื่อการเผยแพร่แลกเปลี่ยน แบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน เพื่อการต่อรอง ต่อสู้ เรียกร้อง และสะท้อนเรื่องราว ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะการขับเคลื่อนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนของภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพลเมือง (Citizen Rights) หรือสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ แทนสื่อกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ที่สื่อกระแสหลักถูกปิดกั้น หรือสถานการณ์น้ำท่วมกรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ ในช่วงปลายปี 2554 ที่ผ่านมานี้ (เครือข่ายพลเมืองเน็ต, 2553) หรือกรณีการโพสต์ข้อความ รูปภาพเพื่อร้องขอความเป็นธรรมให้กับ นายอาพล ตั้งนพคุณ (อาคง) ชายผู้ถูกศาลตัดสินจำคุก 20 ปี เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2554 ในความผิดฐานหมิ่นประมาทเบื้องสูงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และ พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14(2), (3) จนกระทั่งเสียชีวิตระหว่างการถูกคุมขัง เหตุการณ์นี้จึงเป็นกระแสนรงค์ให้สังคมตื่นตัวทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนและจุดประเด็นให้ภาครัฐพิจารณาแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 112 (ไทยรัฐออนไลน์, 2555; มติชนออนไลน์, 2555) นอกจากนี้ยังเห็นการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) เช่น กรณีการคัดค้านผังเมืองใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ การเปิดโปงบริษัทเอกชนที่หลอกลวงซื้อที่ดินชาวบ้านเพื่อทำเหมืองแร่ที่จังหวัดลำปาง หรือปัญหาความขัดแย้งชายแดนภาคใต้ ยิ่งช่วยเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของสื่อพลเมืองในฐานะผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatewatcher) และผู้กำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ด้านสิทธิมนุษยชนให้กับสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถือเป็นวิวัฒนาการของงานวารสารศาสตร์ในสังคมไทยที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้กับสังคม อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของสื่อพลเมืองในฐานะนักสื่อสารสาธารณะอาจมีข้อจำกัดอยู่หลากหลายแง่มุม จำเป็นต้องศึกษาในเรื่องนี้เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาบทบาทนักข่าวพลเมืองให้มีความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนสังคมไทยด้านสิทธิมนุษยชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับบุคคล 4 กลุ่ม ซึ่งได้จากการเลือกมาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย นักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ รวมจำนวน 40 คน โดยมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก

2) การวิเคราะห์เนื้อหาข่าว (Content and Textual Analysis) ที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านพื้นที่สื่อออนไลน์ จำนวน 5 เว็บไซต์ ได้แก่ เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ข่าวประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส (www.citizenthaipbs.or.th) และเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com) ใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Coding Sheet) ที่สร้างขึ้นตามกรอบสิทธิมนุษยชนเป็นเกณฑ์ การวิเคราะห์ โดยใช้เวลาดำเนินการ 4 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึงเดือนมกราคม 2556

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. กระบวนการรายงานข่าวภาคพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์

แนวคิดเรื่องการรายงานข่าวภาคพลเมือง (Grassroots Reporting) หรือการรายงานข่าวระดับรากหญ้าของ Yeon-ho (Bowman & Willis, 2003, 12) ที่กล่าวไว้ว่า เป็นการรายงานข่าวในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างกันไปจากรายงานข่าวของนักข่าวอาชีพ หรือวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม นั่นคือ เป็นการรายงานข่าวที่เกิดจากการรวมกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มคนหรือชุมชน เป้าหมายจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร สร้างความร่วมมือร่วมใจ และความเท่าเทียมของคนในชุมชนมากกว่าที่จะแสวงหาผลกำไร ไม่ได้มุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบเหมือนกองบรรณาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ โดยภาพรวมเป็นการสื่อสารสองทางที่ไม่มีความสลับซับซ้อนหรือต้องใช้ระบบกองบรรณาธิการเป็นหลักเหมือนกับการรายงานข่าวของนักข่าวอาชีพ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการสื่อสารประเด็นและเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ให้คนภายนอกได้รับรู้

สำหรับกระบวนการที่พบในการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์นั้นประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ คือ การคัดเลือกประเด็นข้อมูลข่าวสาร (News Selecting) การรวบรวมข้อมูลและการผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) การตรวจสอบแก้ไข (News Checking and Editing) และการแพร่กระจายรายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) รวมถึงการตอบกลับ (Feedback) และการมีส่วนร่วมจากผู้รับสารได้ทันที ซึ่งคล้ายกับกระบวนการสื่อข่าวขององค์กรสื่อในปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าว (สกุลศรี ศรีสารคาม, 2555, 4) และ กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวอาสาในบล็อกโอเคเนชั่น (นิดา หมอญาติ,

2551, 245) ที่พบว่า มีขั้นตอนหลักที่เหมือนกัน นั่นคือ การรวบรวม การหาข่าวหรือคัดเลือกประเด็นในการนำเสนอ การแสวงหาข้อมูล การผลิตเนื้อหา การบรรณาธิการข่าว การเผยแพร่ข่าวสารไปยังผู้รับ สามารถที่จะตรวจสอบให้ข้อมูล ช่วยรวบรวม และหาข่าวร่วมกันได้ ส่วนความแตกต่างที่พบนั้น นักข่าวพลเมืองมีอิสระในการคัดเลือกและนำเสนอประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้มากกว่า เนื่องจากไม่ต้องดำเนินงานภายใต้กรอบนโยบายหรือมีเป้าหมายในเชิงธุรกิจเหมือนกับนักข่าวอาชีพในองค์กรสื่อ

ภาพที่ 1 : แสดงรายละเอียดกระบวนการในการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย
ที่มา: เรียบเรียงและสรุปผลโดยผู้วิจัย

จากการเก็บข้อมูลยังพบอีกว่า นักข่าวพลเมืองใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ อาทิ สมาร์ทโฟน กล้องถ่ายภาพ กล้องวิดีโอ คอมพิวเตอร์ ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการผลิตเนื้อหา (News Gathering) ส่วนการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) ตลอดจนการแลกเปลี่ยน แบ่งปันกับผู้รับสาร (Feedback) นักข่าวพลเมืองจะใช้สื่อออนไลน์อย่าง บล็อก เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เป็นช่องทางในการส่งข่าวและติดต่อสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย State of News Media เมื่อปี ค.ศ. 2012 ที่ สกฤตศรี ศรีสารคาม (2555, 1-3) ได้อ้างถึงไว้ว่า ปัจจุบันโซเชียลมีเดียถูกนำมาใช้ในการทำข่าวรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งในกระบวนการค้นคว้า หาข่าว รวบรวมข้อมูลข่าว การเชื่อมความสัมพันธ์กับคนอ่าน ดึงคนอ่านให้เข้ามามี

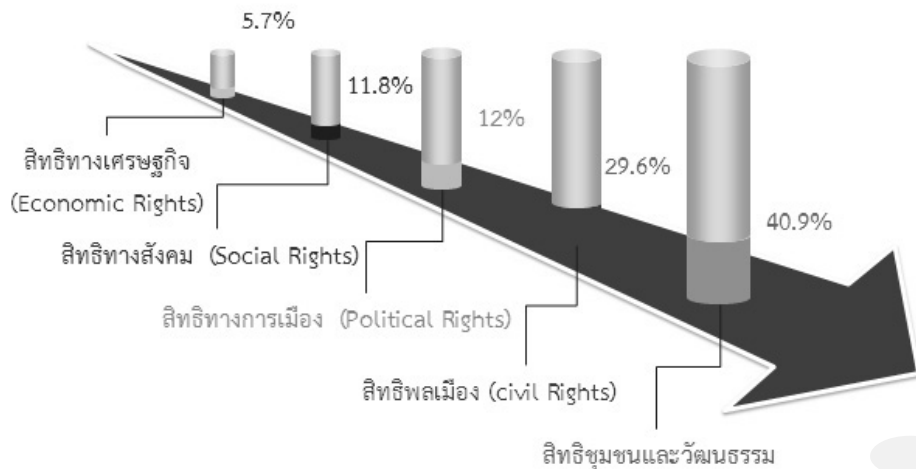
ส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ทั้งการให้ข้อมูล ร่วมรายงานข่าวและเผยแพร่ข่าว นอกจากนี้ยังช่วยให้การรายงานข่าวมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

จากผลการวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทผู้บริโภคในสังคมยุคใหม่ หรือกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่สามารถที่จะผลิตข้อมูลข่าวสารและเป็นผู้คอยคัดกรอง คัดเลือกข้อมูล เพื่อเผยแพร่ให้กับสาธารณชนรับรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งพบว่าขัดแย้งกับทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในบริบทของสื่อมวลชน (Gatekeeper Theory) ที่มองว่าบทบาทการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารนั้นเป็นบทบาทเฉพาะของนักข่าวอาชีพที่สังกัดองค์กรสื่อกระแสหลัก ซึ่งจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจคัดเลือกเรื่องราว รวบรวม และผลิตข่าวมานำเสนอให้กับกองบรรณาธิการเพื่อพิจารณา และเลือกนำเสนอให้กับสาธารณชนอีกครั้ง (Bruns, 2005, 11-12) นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยแวดล้อมในเรื่องบุคลิกภาพ ภูมิหลังครอบครัว การศึกษา การประกอบอาชีพ ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนสภาพปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ที่นักข่าวพลเมืองมีความใกล้ชิดนั้น ส่งผลให้ประเด็นเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองเลือกมานำเสนอมีความแตกต่างกันตามมุมมอง ทัศนคติ และความต้องการในการสื่อสารของแต่ละคน ซึ่งตรงกับกระบวนการเฝ้าประตูข่าวสารตามประสบการณ์ในชีวิตของปัจเจกบุคคลของ Kurt Lewin (Shoemaker & Vos, 2009, 115) ที่อธิบายไว้ว่า แต่ละบุคคลจะมีแรงผลักดันอยู่เบื้องหลังในการคัดกรองข่าวสาร อาทิเช่น ทัศนคติ จริยธรรมในการดำเนินชีวิต บทบาทหน้าที่ ลักษณะงานหรืออาชีพ วิธีคิด การขัดเกลาทางสังคม ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคน ทำให้การคัดเลือกข่าวสารของผู้เฝ้าประตูข่าวสาร

2. สื่อออนไลน์ เครื่องมือในการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง

ในมุมมองของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ต่างมองว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องที่ใหญ่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ คุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความไม่เสมอภาค การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย และกำลังเป็นปัญหาที่ทุกคนในสังคมควรตระหนักถึงและช่วยกันป้องกันแก้ไขซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย โดยฮิวแมนไรท์วอตช์ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 (ฮิวแมนไรท์วอตช์ รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย, 2556) พบว่า ปัญหาสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังในรัฐบาลสมัยปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่อง 1) การดำเนินการเอาความผิดกับผู้รับผิดชอบต่อความรุนแรงทางการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2553 2) การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก 3) ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4) การละเมิดสิทธิของผู้ลี้ภัย และแรงงานต่างด้าว

สำหรับการขับเคลื่อนประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนในลักษณะการรายงานของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ จำนวน 5 เว็บไซต์ ในภาพรวม พบว่า ข้อมูลข่าวสารที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอจะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.9 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขยายขอบเขตเรื่องสิทธิเสรีภาพและการกระจายอำนาจให้กับประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ที่เพิ่มมากขึ้น รองลงมาคือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 29.6 และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 12 ตามลำดับ โดยนักข่าวพลเมืองให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องความขัดแย้ง ความไม่เท่าเทียม การถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือการไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนาการตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน

ภาพที่ 2 : แสดงปริมาณเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏใน 5 เว็บไซต์ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน คือระหว่างเดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือนมกราคม 2556

ที่มา: เรียบเรียงและสรุปผลโดยผู้วิจัย

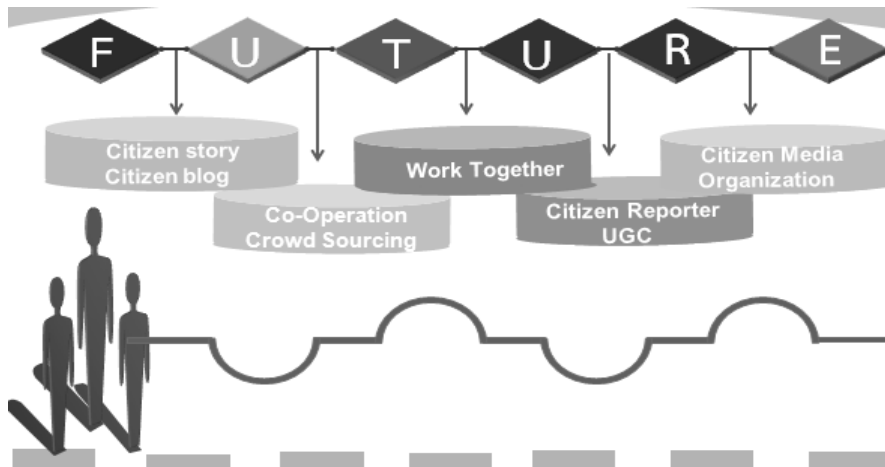
นอกจากเว็บไซต์ จำนวน 5 เว็บไซต์ที่ศึกษาแล้วนักข่าวพลเมืองยังใช้สื่อออนไลน์ในช่องทาง (Platform) ที่หลากหลายเป็นพื้นที่ในการสื่อสาร ประกอบด้วย 1) เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม 2) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งต้นฉบับข่าว ติดต่อสื่อสารรับ - ส่งข้อมูลกับคนกลุ่มอื่นๆ 3) เฟซบุ๊ก ใช้เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ กับเพื่อนในสังคมออนไลน์ 4) ยูทูป ใช้เป็นพื้นที่ในการเก็บและเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะภาพเคลื่อนไหวทั้งวิดีโอ คลิปวิดีโอ 5) ทวิตเตอร์ ใช้ในการรายงานข้อมูลสั้น ๆ และ 6) อินสตาแกรม ใช้เพื่อการถ่ายภาพแล้วแชร์ต่อ โดยภาพรวมแล้ว การใช้สื่อออนไลน์เพื่อขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น ยังคงเป็นแค่ระดับต้น ๆ จะเห็นเป็นรูปธรรมในบางโอกาสและสถานการณ์ ส่วนลักษณะการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนที่พบหลัก ๆ คือ 1) การเผยแพร่ประเด็นในพื้นที่ 2) การติดต่อสื่อสารรวมกลุ่มทำกิจกรรมสาธารณะ 3) การแสดงออกและแสดงความคิดเห็นทางการเมือง 4) การสร้างเครือข่ายและเป็นพื้นที่สื่อสารเฉพาะกลุ่ม 5) การใช้เป็นช่องทางขยายประเด็นในพื้นที่ไปสู่สื่อกระแสหลักและการต่อรองเชิงนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของชาวอาหรับ (Hamdy, 2008) ที่พบว่าเทคโนโลยีถูกนำมาใช้เป็นสื่อในการขับเคลื่อนความคิดและกิจกรรมให้กับประชาชน ช่วยยกระดับพลังอำนาจของประชาชน สำหรับชาวอาหรับ บล็อก (Blog) จะเป็นช่องทางที่นิยมมากในการแบ่งปันข้อมูล ในการสร้างเครือข่ายและช่วยสร้างพลังอำนาจทางการเมือง สร้างการตื่นตัวในประเด็นการเมือง สิทธิมนุษยชน และปัญหาสังคมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมถึงการส่งข้อความผ่านทวิตเตอร์และเฟซบุ๊ก ทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมเมืองกันมากขึ้น และชาวอียิปต์ (Mohamed, 2010) ที่ใช้บล็อกในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและระดมความคิดเห็นของประชาชนต่อระบอบการปกครอง และการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมือง

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองภายใต้บริบทของสังคมไทย

จากผลการศึกษาของ Deuze, Bruns & Neuberger (2007, 3) เรื่องการเตรียมความพร้อมของวงการวารสารศาสตร์ในยุคการทำข่าวแบบมีส่วนร่วมใน 4 ประเทศ คือ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา ที่พบว่า พลเมืองที่เข้าร่วมในการทำข่าวสามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร ความจริงที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อกระแสหลักได้นั้น ข้อมูลดังกล่าวได้ช่วยสนับสนุนผลการศึกษาของผู้วิจัยในเรื่องบทบาทของนักข่าวพลเมืองที่พบว่า นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในบริบทของสื่อยุคใหม่ (Gatewatcher) ให้กับสังคมได้ เป็นสื่อกลางให้กับประชาชนในแต่ละพื้นที่ เป็นผู้จุดประเด็นและคอยเติมเต็มข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลัก ตลอดจนติดตามเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลความจริงในสังคม (Monitoring) ได้จริง

หากใช้เกณฑ์วิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มรับสารในสื่อออนไลน์ของ Alfred Hermida ในปี 2008 (Jane et al., 2011, 16-25) แล้วจะพบว่า ในบริบทของสังคมไทยการมีส่วนร่วมในงานวารสารศาสตร์ภาคประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการเป็นบล็อกพลเมือง (Citizen Blog) บนเว็บไซต์ขององค์กรสื่อที่เปิดพื้นที่ให้ การเป็นสื่อพลเมือง (Citizen Media) ที่คอยส่งเรื่องราว ภาพถ่าย วิดีโอ และสื่ออื่นๆ ให้กับสื่อหลักเพื่อให้สามารถที่จะนำไปติดตามหรือตรวจสอบต่อได้ นอกจากนี้อาจเป็นลักษณะการเล่าเรื่องราวของพลเมือง (Citizen Stories) ซึ่งเป็นการส่งเรื่องราวในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้อ่าน การแนะนำข้อมูลข่าวสารให้กับนักข่าวอาชีพเพื่อทำการคัดเลือกและบรรณาธิการก่อนนำไปเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ ถือเป็นสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในลักษณะของการแสดงความเห็น (Comments) และการเป็นเครือข่ายสังคม (Social Networking) โดยใช้แพลตฟอร์มของสื่อสังคมออนไลน์ อาทิเช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ เพื่อเป็นช่องทางการแพร่กระจายและเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ ทางสังคมได้มากขึ้น

สำหรับอนาคตรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์อาจมีลักษณะที่หลากหลายและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การเป็นพลเมืองผู้เล่าเรื่องราว (Citizen Story) หรือ บล็อกพลเมือง (Citizen Blog) การร่วมมือกัน (Co-Operation) ในการรายงานข่าว โดยให้นักข่าวพลเมืองรายงาน (Citizen Reporter) หรือให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการหาข้อมูลข่าวสาร ความจริงต่าง ๆ ในสังคมส่งให้กับองค์กรสื่อ (Crowd Sourcing) อย่างไรก็ตามบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองสามารถพัฒนาไปได้ไกลมากยิ่งขึ้น อาจถึงขั้นการเป็นองค์กรสื่อภาคพลเมืองที่มีพลัง ความเข้มแข็งได้รับการยอมรับและทำงานแบบคู่ขนานไปกับสื่อกระแสหลักของสังคมได้ ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับการรู้จักสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง การพัฒนาทักษะ ความสามารถ ตลอดจนการมีจิตสำนึกที่ดีในการใช้เทคโนโลยีของคนในสังคมให้เกิดประโยชน์ สร้างสรรค์และใช้อย่างรู้เท่าทัน

ภาพที่ 3 : แสดงบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองสำหรับสังคมไทยในอนาคต
ที่มา : เรียบเรียงและสรุปผลโดยผู้วิจัย

ส่วนแนวทางการส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนานักข่าวพลเมืองในสังคมไทยตามมุมมองของนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และ บรรณาธิการเว็บไซต์นั้น พบว่า ทั้งนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก บุคลากร สถาบันการศึกษา องค์กร ภาครัฐ สมาคม หน่วยงาน ตลอดจนเทคโนโลยี และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อหรือช่วยผลักดันให้นักข่าวพลเมืองสามารถพัฒนา และสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะนโยบายจากภาครัฐที่ควรส่งเสริมเรื่องการเข้าถึงเทคโนโลยีให้กับประชาชนมากขึ้น การยอมรับและการเปิดพื้นที่ขององค์กรสื่อกระแสหลัก และการพิจารณากฎหมาย ตลอดจนการกำกับดูแลด้านการสื่อสารออนไลน์ให้เหมาะสมกับสังคมไทย ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนหลักที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากขึ้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับผลการวิจัยของ Hamdy (2008) ที่พบว่า สื่อกระแสหลักควรให้การยอมรับความเป็นนักข่าวพลเมืองในอาหรับให้มากขึ้น โดยอาจเปิดพื้นที่บล็อกให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข่าวสารของภูมิภาค ติดต่อกันเป็นสายข่าวในสังกัด และยกฐานะให้เป็นฐานันดรที่ 5 ซึ่งหมายถึงผู้ที่คอยตรวจสอบคุณธรรมจริยธรรมของฐานันดรที่ 4 ที่มีความพิเศษกว่าสื่ออิสระกลุ่มใหญ่ ๆ ในสังคมอาหรับ ส่วนรัฐบาลควรส่งเสริมในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้มากขึ้น โดยให้พลเมืองสามารถเข้าไปแสดงออกทางความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากระแสและพลังความเข้มแข็งของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในเรื่องต่างๆ อาจจะยังไม่ชัดเจนนัก แต่อย่างน้อยก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย ด้วยทุนทางเทคโนโลยีที่ได้กลายเป็นพื้นที่การสื่อสารให้กับประชาชนพลเมืองได้เกิดความตื่นตัว เรียนรู้ และใช้สิทธิพลเมืองสร้างประโยชน์สาธารณะให้กับสังคมได้มากกว่าในอดีตที่ผ่านมา

สรุป

นักข่าวพลเมือง (Citizen Reporter) ในบริบทของสังคมไทย ก็คือประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่นักข่าวอาชีพ แต่มีจิตวิญญาณเหมือนนักข่าว มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความตื่นตัว และต้องการใช้สิทธิในการสื่อสารเพื่อบอกเล่าเรื่องราว ความจริง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประเด็นสาธารณะ มีผลกระทบและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในประเด็นปัญหาที่สื่อกระแสหลักไม่ได้เปิดพื้นที่ให้มากนัก อาจกล่าวได้ว่า “นักข่าวพลเมือง” ได้เติบโตขึ้นมาพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารในยุค 1.0 และ 2.0 ที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถผลิตเนื้อหาข่าวสารเองได้ จนพลิกบทบาทใหม่ให้สังคมยอมรับว่า นักข่าวพลเมือง คือ ผู้เฝ้าประตูข่าวสารในบริบทของสื่อยุคใหม่ (Gatewatcher) ที่สามารถทำงานไปควบคู่กับผู้เฝ้าประตูข่าวสารในบริบทของสื่อมวลชน (Gatekeeper) ซึ่งหมายถึงนักข่าวอาชีพได้เป็นอย่างดี โดยกระบวนการรายงานข่าวในสื่อออนไลน์นั้น จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และช่วยขับเคลื่อนประเด็นปัญหาสำคัญที่ถูกฝังหรือถูกกดทับในพื้นที่มาเป็นเวลานานได้ถูกนำขึ้นมาตีแผ่ หรือเผยแพร่ให้คนในสังคมได้มองเห็นมิติปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

ปรากฏการณ์การเกิดนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย จึงถือว่าเป็นผลกระทบเชิงบวกได้มากกว่าลบ โดยเฉพาะการกระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองได้ลุกขึ้นมาใช้สิทธิการสื่อสารในการนำเสนอ แลกเปลี่ยน ข้อมูล เรื่องราว ความจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคมได้มากขึ้น ซึ่งนั่นก็หมายถึงการเริ่มต้นขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ใคร ๆ ก็สามารถทำได้ นั่นคือ การใช้สิทธิอย่างรู้จักและเข้าใจ ดังนั้น การทำหน้าที่ของสื่อพลเมืองผ่านพื้นที่สื่อออนไลน์นั้น สามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนให้กับสังคมไทยได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาสิทธิชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสิทธิทางการเมือง สะท้อนให้เห็นบทบาทของผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารในยุคใหม่ ที่สามารถเข้าถึงและใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม นอกจากการพัฒนาและส่งเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมในการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ให้กับนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยจะเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลและองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งตัวนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก ตลอดจนสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สมาคม หน่วยงานต่าง ๆ แล้ว การให้ความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องในเรื่องจริยธรรมและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ในฐานะสื่อพลเมืองให้กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กฎหมายอาญา เช่น การหมิ่นประมาท การละเมิดลิขสิทธิ์ กฎหมายสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ นอกจากจะช่วยผลักดันและพัฒนานักข่าวพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง สามารถเป็นสื่อพลเมืองที่ดี มีพลังในการสื่อสาร ช่วยขับเคลื่อนประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะได้แล้ว ยังช่วยสร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือในตัวของนักข่าวพลเมืองได้มากขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงยุติธรรม. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2551). **แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2**

(พ.ศ.2552-2556). กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เครือข่ายพลเมืองเน็ต. (2553). **คู่มือสื่อพลเมือง เครือข่ายพลเมืองเน็ต**. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2554,

จาก <http://thainetizen.org/node/2549>.

- ไทยรัฐออนไลน์. (2555). **อากง “ของจริงหรือแค่เกมการเมือง?”.** สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2555, จาก <http://www.thairath.co.th/content/pol/259195>.
- นิดา หมอชาติ. (2551). **ไอเคนเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บุษราคัม ศิลปะลาวัลย์. (2555, 19 กุมภาพันธ์). ธรรมดา...ที่ไม่ธรรมดา หนุ่มเสื้อกั๊กส้มกับสังคมโซเชียลมีเดีย. **หนังสือพิมพ์คมชัดลึก.**
- พรรษาสิริ กุหลาบ. (2550). การสื่อสารมวลชนบนโซเชียลสเปซ: เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการกำกับดูแลเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต ใน บรรยงค์ สุวรรณผ่อง. **การใช้เสรีภาพกับความรับผิดชอบของสื่อมวลชนไทยท่ามกลางวิกฤตประเทศ หนังสือครบรอบ 10 ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ 4 กรกฎาคม 2550.** (หน้า 46). กรุงเทพฯ: บพิธิการพิมพ์.
- พิรงรอง รามสูต รณานิพนธ์. (2547). **สื่อภาคประชาชน: รายงานการวิจัย.** กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานะ ตีรียาภิวัดน์. (2552). **Citizen Journalism วารสารศาสตร์พลเมือง (2).** สืบค้นเมื่อ 4 พฤศจิกายน 2554, จาก <http://www.brandage.com/Modules/DesktopModules>.
- _____. (2554). สื่อยุคดิจิทัล. **วารสารครบรอบ 41 ปี สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3.** 132-133. มติชนออนไลน์. (2555). **คอลัมน์สถานีคิดเลขที่ 12.** สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1329738768&grpId=03&catid=03.
- _____. (2555). **อากงหมิ่นเบี่ยงสูง.** สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1336476741&grpId=03&catid=03
- วอยส์ทีวี. (2556). **เสรีภาพสื่อโลกปี 56 กับภาวะที่ยังคงมืดมน.** สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2556, จาก <http://news.voicetv.co.th/global/29157.html>.
- สกุลศรี ศรีสารคาม. (2555). **โมเดลการทำข่าวในลักษณะต่าง ๆ. เอกสารประชุมสัมมนา “ยุทธศาสตร์เพื่ออนาคตวารสารศาสตร์” ครั้งที่ 1 วันที่ 30 มีนาคม 2555 ณ Convention Hall สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.**
- อดิศักดิ์ ลิ้มปรุ่งพัฒนกิจ. (2553). **รายงานประจำปี 2553 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.** กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.
- อิศราปรีทัศน์.** (2554). กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2550). **สื่อมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชีวแมนไรท์วอท์ซ์รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย.** (2556). สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://prachatai.com/journal/2013/02/45075>.

- Blue Social Network: The Digital Engagement.** (2554). กรุงเทพฯ: กองบรรณาธิการนิตยสาร BrandAge Essential.
- Bowman, S. & Willis, C. (2003). **We Media: How Audiences are shaping the Future of News and Information.** Retrieved from <http://www.hypergene.net/wemedia/weblog.php?id=P36>.
- Bruns, A. (2005). **Gatewatching: Collaborative Online News Production.** New York: Peter Lang.
- Deuze, M., Bruns, A. & Neuberger, C. (2007). **Preparing for an Age of Participatory News. Journalism Practice.** 1(3), 322-338. Retrieved from <http://eprints.qut.edu.au>.
- Gabriele, H. (2004). Civil Society Media Theory: Tools for Decolonizing the Lifeworld. **Ritsumeikan Social Sciences Review.**
- Hamdy, N. N. (2008). **Arab Citizen Journalism Shaped by Technology : Creates a Challenge to Mainstream Media, Authorities and Media Laws.** The American University in Cairo , Egypt Paper prepared for Presentation at the International Association for Mass Communication Research-IAMCR 2008 Congress 20-25 July, 2008 Stockholm, Sweden.
- Jane, B. S; Domingo, D; Heinonen, A; Hermida, A; Paulussen, S; Quandt, T; Reich, Z. & Vujnovic, M. (2011). **Participatory Journalism: Guarding Open Gates at Online Newspapers.** UK:Wiley-Blackwell.
- Mohamed, S. A. (2010). **Between the Hammer and the Anvil: Blogs, Bloggers, and the Public Sphere in Egypt.** n.p. : Department of Art History and Communications McGill University, Montreal.
- Shoemaker, J. P. & Vos, P. T. (2009). **Gatekeeping Theory.** New York: Routledge.